

Bullerforsen/Lillån

Torrlagd älvfåra nr 2.

Slutredovisning

2015/2016.

Finansiärer

WWF Världsnaturfonden med stöd av Telge Energi.

Projektledning och Projektägare

Vilhelmina Model Forest/Vilhelmina Kommun

Projektledare

Mikael Strömberg

Styrgrupp

- Mikael Strömberg, Vilhelmina Model Forest
- Mats Grönlund, Vilhelmina Kommun
- Mattias De Woul, Världsnaturfonden
- Lennart Gladh, Världsnaturfonden
- Petra Hallebrant, Telge Energi AB
- Christer Borg, SNF/Älvräddarna
- Lars Björkelid, Västerbottens Länsstyrelse
- Anders Berglund, Västernorrlands Länsstyrelse

Vi har även haft en referensgrupp på 10 personer i projektet. Som har bestått av Fiskevårdsområden, Fiskerikonsulent, Dorotea Kommun, Åsele Kommun, Skogsstyrelse, VMF, Markägare och LST Jämtland.

Bakgrund

Ångermanälvsprojektet grundades 2006 av Vilhelmina Model Forest. Arbetet har främst riktat in sig på att undersöka om det finns möjlighet att återskapa en del av de naturvärden som fanns innan regleringen i Ångermanälven. Många organisationer, myndigheter, entreprenörer, föreningar och eldsjälar har medverkat i projektet. Arbetet har resulterat i 3 st rapporter.

Efter att ha presenterat den senaste rapporten (Mellandelen Ångermanälven) hösten 2015 där projektägare var Älvräddarna och Finansiär var WWF med stöd av Telge Energi. Då tyckte VMF och WWF att det var dags att lägga utredandet på hyllan en stund, och istället börja arbeta med praktiska åtgärder i Ångermanälven.

Vi kom tillsammans fram till att ett lämpligt område att börja praktiskt arbete i skulle kunna vara bullerforsen i Vilhelmina, då det finns ett flertal torrlagda älvfåror i området. Under hösten 2015 valde vi ut en av dem torrlagda älvfåror som vi kallat för torrfåra nr 2.

Torrfåran är ca 300 meter lång och ligger på den en gång gamla älvbotten.

Innan regleringsdammen byggdes låg älvens vatten över hela området.

När man sedan byggde Malgomaj-dammen då sänktes vattnet avsevärt och stora delar av älven torrlades i området.

Det enda som fanns kvar var en liten vattenfylld fåra som blev kvar på älvbotten.

Men när man i början på 80-talet byggde Malgomajs kraftverk så sänktes

vattennivån ytterligare och som en följd av detta torrlades fåran helt.

Projektet är unikt då det troligen är första gången som restaurering sker i syfte att återskapa vattenmiljöer för fisk och andra vattenlevande arter i någon av de kraftigt utbyggda norrlandsälvarna.

Arbetet gick ut på att med grävmaskin öppna upp torrfåra 2 för att kunna skapa ett strömhabitat. Arbetet började under november månad med att göra ansökan till LST om vattenverksamhet.

Praktiskt arbetet torrfåra nr 2

Grävarbetena med att öppna torrfåra nr 2 började mellandagarna 2015.

Anledningen till att vi började arbetena mitt i vintern var att vi ville få till ett vattenflöde i fåran så vi kunde följa utvecklingen under våren.

Arbetet var inte problemfritt men mest var det kylan som ställde till det, då det bildats 15-25 cm tjock is på dem delar som var vattenfyllda i fåran.

Det gick ändå bra att gräva bort dem 2 första hindren i fåran, men vid mittenpartiet blev det svårare där hade tjälgen gått ner i backen så det blev ett tidsödande jobb att ta sig igenom detta parti.

Vi kom så småningom igenom alla hinder men vid 23 grader kallt så fryser stillastående vatten väldigt fort, så någon

bra genomströmning blev det inte men vi konstaterade att fallhöjden skulle räcka till å att det fanns genomströmning i fåran.

Tanken med grävningen var inte att göra en färdigställd fåra vid den tidpunkten, utan att bara öppna upp så vi på ett bra sätt kunde följa vattnets beteende under våren.

Våren/sommaren 2016.

Under vintern/våren besöktes fåran vid ett flertal gånger för att se om det fanns vattenflöde i fåran, vid inloppet var vattendjupet emellan 12-15 cm vid mittenpartiet var vattendjupet mindre å kanske vid något område bottenfruset, det var svårt att kunna göra någon exakt bedömning, många slöa knivar på isborren blev det då isen låg så nära botten.

Maj månad.

Vi hade stora problem med att hitta en duktig entreprenör som kunde jobba i vatten då den vi bokade tidigare åkte på ett annat jobb.

Men i slutet av maj hittade vi en entreprenör och då började vi arbetet med fåran igen, Vi breddade och fördjupade fåran till den nivån att fåran aldrig skulle torrläggas oavsett hur man släppte vatten vid Malgomajs kraftstation/Regleringsdamm.

Vi skulle ha ett styrgruppsmöte den 31 maj å av en konstig händelse så sjönk vattennivån dagen före mötet i fåran så mycket att 2 mindre områden torrlades, men som tur va så hade vi grävmaskinen på plats å kunde anpassa fåran utifrån den extremt låga vattennivån.

Folk som bor i anslutning till Volgsjön reagerade också på att vattennivån var extremt låg. Under sommaren följde vi vattenflödet i fåran för att se om vi kunde göra förbättringar när vi skulle göra färdigt arbetet med fåran under hösten.

Hösten 2016.

Under oktober månad färdigställdes torr fåra nr 2. Det som gjordes var att bredda och fördjupa fåran ytterligare och en lekplats för harr anlades vid utloppet från fåran. Dessutom gjordes två vikar i anslutning till strömpartier som ska kunna fungera som små uppväxtområden.

Sammanfattningsvis när det gäller arbetet med torr fåran är att vi fått ett bättre resultat än det vi har hoppats på, trots liten fallhöjd och väldigt håll rik omgivning som skulle kunnat bli problem, har vi lyckats skapa ett strömhabitat som till stor del av året fungerar bra och aldrig blir torrlagd. Kan vi i framtiden maximera inflödet av vatten från selet uppströms, och leda in Trollkäringbäckens vattenflöde in i fåran har vi i de närmaste ett året runt strömhabitat.

Styrgruppsmöte 31 maj och 1 juni 2016

Första dagen 31 maj besöktes torr fåra nr 2 där Mikael Strömberg VMF hade en genomgång om hur arbetet med fåran hade gått hittills, sedan berättade han om planerna för det fortsatta arbetet med fåran.

Dessutom gjordes ett besök vid torr fåra nr 1 som finansieras av SNF, båda fårorna har samma inlopp.

Efter besöket vid torr fårorna åkte deltagarna till Lillån där VMF jobbar för att det gamla biflödet till Ångermanälven som idag är torrlagd, åter igen ska kunna få ett vattenflöde och samtidigt fungera som vandringsväg för fisk emellan Volgsjön och sjön Malgomaj.

På kvällen hade styrgruppen möte vid Kolgårdens camping som ligger vackert vid Volgsjöns strand. Styrgruppen diskuterade om torr fåra 2 men även om andra praktiska projekt man skulle kunna genomföra i Ångermanälven framöver. Framförallt var det 2 projekt kom upp till diskussion.

Den andra dagen (1 juni) på styrgruppsmötet besökte gruppen Stekenjokk som ligger i slutet på kultsjödalen, uppe vid Stekenjokk börjar 1 av 2 källflöden till Ångermanälven. Styrgruppen fick tillstånd att besöka Stekenjokk trots att vägen till fjället var avstängd.

Styrgruppen gjorde senare ett besök vid sjön Ransarn. Syftet med besöket var nog mest för att visa att vattenkraftsexploateringen Sträcker sig långt in i fjällvärlden. Sedan gjordes ett besök vid Kultsjöån där den kända och välbesökta trappstegsforsen ligger, Kultsjöån är ett reglerat vattendrag där man släpper drygt 20 kubik sommartid och det kallar man turisttappning, vintertid släpper man endast 1,5 kubik.

Ransarn där man kan tappa över 17 meter ur sjön

Uppföljning av projektet

Antagligen kommer det att gå många år innan man kan se effekten av åtgärderna fullt ut. Från VMF kommer vi att följa fårans funktion och utveckling framöver och göra eventuella förbättringar. Vi kommer också att informera WWF och Telge Energi om fårans utveckling framöver.

Enligt överenskommelse kommer Vilhelmina Kommun att ackumulera 15500 kr, pengarna ska användas för att el fiska 2 områden och en bottenhabitat inventering vid ett område i fåran sommaren/hösten 2019 då kan man konkret se om en förnygring sker fåran.

Sammanfattning

Projektet med att öppna upp torrffåran har lyckats över förväntningarna trots den låga fallhöjden. Man kan idag tydligt se 3 stycken områden som är kraftigt strömmande varav ett av områdena är 25-30 meter långt och även inloppet till fåran är strömmande.

Vattenströmmen i fåran är väldigt beroende av när man kör kraftverket eller när man öppnar regleringsluckorna, när man stänger kraftverk och regleringsluckorna är det knappt märkbar vattenström genom fåran, men fåran blir inte torrlagd.

För att få en bättre genomströmning av vatten i fåran även när kraftverk/dammluckor är stängda, har VMF gjort en ansökan till Statkraft om ekonomiska medel för att leda in Trollkäringbäckens vattenflöde mot Torrffåror, även att minska utflödet av vatten från den vik som ligger i anslutning till fåror osv. om dessa åtgärder blir genomförda kommer fåror att ha en vattengenomströmning i stort sett hela året, och inte påverkas lika mycket av kraftverk och regleringsluckor.

Det man även kan konstatera är att det är väldigt svårt att få fram en exakt fallhöjd på fåran då det är många faktorer som spelar in.

Att öppna upp en sådan här torrfåra mitt i vintern och över 20 grader kallt är inte optimalt då tjälen gått ner i backen. Anledningen till att vi gjorde det var att vi ville se vattnets beteende under vintern och våren, för att på ett bättre sätt kunna bedöma hur djup man skulle behöva göra fåran så att den inte torrläggs under någon årstid på året.

Arbetet med torrfåran kan man nog kalla ett pilotprojekt då vi inte sett liknande projekt i alla fall inte i Ångermanälven.

Arbetet med torrfåran har varit uppmärksammat från lokal media i Västerbotten som Västerbottens folkblad har gjort 2 stora reportage, lokal Tidningen, Radio Västerbotten, Tidningen Trucking och Allehanda (Västernorrland).

Hos lokalbefolkningen och grann kommunerna har intresset varit stort för projektet. Konstruktiva samtal pågår nu med ett Kraftbolag om att underlätta vattenflödet in i fåran, projektet har nog lagt grunden och gett förutsättningar för dem samtalen med kraftbolaget. Fiskstim har under sommaren iakttagits i fåran, detta är ett gott tecken inför framtiden.

Vilhelmina Model Forest och Världsnaturfonden med stöd av Telge Energi har visat att det går med relativt små ekonomiska medel skapa stora bestående naturvärden i en kraftigt reglerad älv.

Slutredovisningen är gjord av
Mikael Strömberg
December 2016

VILHELMINA
MODEL FOREST
MIKAEL STRÖMBERG
Fältansvarig. Field manager.
Malgovik 15
S-91291 Vilhelmina, Sweden
Tfn: +(46) (0)940-20038
Mobil: +46 (0)70-2597524
micke.stromberg@vilhelmina.ac